

چالش «جامعه مدنی» با «جنگ سالاران»

عامل تفاوت آفرین تظاهرات ضد جنگ در ایران و جهان

نسبت به وضعیت تغییرات اجتماعی و اصلاحات سیاسی گوشزد کرده بودند، آغاز جنگ بین‌المللی در کشور همسایه و اکنش‌های قابل توجهی را در عرصه عمومی برنینگخت. در پنج روز نخست سال نیز از میان رسانه‌های نوشتاری تنها دو روزنامه غیردولتی صبح و دو روزنامه دولتی صبح و عصر (به نوبت) منتشر شد و سیمای جمهوری اسلامی به عنوان تنها رسانه رسمی به پوشش اخبار جنگ پرداخت. از مردم و «صدای مردم» اما، خبرهایی که انتظار می‌رفت وجود نداشت.

همزمان با آغاز جنگ در عراق، میلیون‌ها نفر مردم سراسر جهان در اعتراضی وسیع به جنگ و تبعات انسانی آن، نهضت بزرگی را شکل دادند که در روزهای بعد ابعاد وسیع‌تری به خود گرفت. در حالی که مردم کشورمان در روزهای پایانی سال ۸۱ آماده می‌شدند تا نوروز را جشن بگیرند و از روزهای تعطیل پیاپی آن بهره ببرند، حرکت‌های مردمی ضد جنگ چشم‌های بیشماری را به خود خیره کرد. هر چند در این سوی دنیا درست پس از دو هفته که از یک انتخابات سرد می‌گذشت و مردم در یک اعتراض سیاسی آشکار و گسترده نارضایتی خود را

چالش «جامعه مدنی» با «جنگ سالاران»

ادامه از صفحه ۵

از آغاز جنگ آمریکا در عراق، در پانزدهم فوریه (۲۶ بهمن) تظاهراتی با شرکت بیش از یک میلیون نفر در شهر لندن برگزار شد. برگزارکنندگان به وسیله ایجاد مکانیسم‌هایی ملدن در مدت کمتر از دو هفته توانسته بودند نزدیک به یک میلیون نفر برای این تظاهرات ضد جنگ بسیج کنند. در تظاهراتی دیگر در همین زمان یک و نیم میلیون نفر در رم اجتماع کردند و مشابه چنین تظاهراتی در نیویورک در ۲۳ مارس (۱۳ فروردین) با حضور دوستان و پیچاه هزار تن برگزار شد. در دیگر کشورهای جهان نیز این اعتراضات دامنه دار، اندک اندک جان گرفت و هر روز گستره آن پیش شد.

در این میان، اعتراضات ضد جنگ در کشورهای توسعه یافته، بر سرعت تر و با سازماندهی بیشتری و در زمان اندک تری شکل گرفت. این اعتراضات به اشکال مختلفی در رسانه‌های تصویری و نوشتاری انعکاس یافت. شبکه تلویزیونی «یورونیوز» که به چهار زبان انگلیسی، آلمانی، اسپانیایی و فرانسوی برنامه‌های خود را پخش می‌کند، به پوشش گسترده این اعتراضات پرداخت. بی‌بی‌سی نیز همین‌طور، علاوه بر این شبکه‌های اروپایی که برای نشان دادن مواضع خود نسبت به سیاست‌های ایالات متحده تظاهراتی را هم نمی‌کردند، شبکه‌های پربیننده الجزیره و العربیه که در همان آغاز به صورتی آشکار موضعی ضد جنگ، به خود گرفته بودند نیز «صدای مردم» را برای جهانیان به نمایش گذاشتند.

در پانزدهم فوریه تظاهراتی با شرکت بیش از یک میلیون نفر در لندن برگزار شد. در تظاهراتی دیگر یک و نیم میلیون نفر در رم اجتماع کردند و مشابه چنین تظاهراتی در نیویورک در ۲۳ مارس با حضور دوستان و پیچاه هزار تن برگزار شد...

اعتراضات توسعه جنگ در کشورهای یافته، بر سرعت تر و با سازماندهی بیشتر و زمان اندک تری شکل گرفت

مقابل، شبکه خبری فاکس نیوز که نزدیکی زیادی به جمهوری خواهان جنگ طلب آمریکایی دارد و شبکه «سی.ان.ان» که مواضع دموکرات‌ها را در ایالات متحده منعکس می‌کند، اگرچه تلاش بسیاری کردند که وزنی برای چنین حرکت‌هایی قائل نشوند، اما به ناچار با توجه به حجم گسترده این اعتراضات آن را لایه لایه برنامه‌های خود گنجانده‌اند.

در میان سایت‌های اینترنتی اما، غوغایی برپا بود. بسیاری از سازمان‌ها و تشکلات مردمی و غیردولتی در سراسر جهان با ایجاد وب‌سایت‌های اینترنتی با حداقل اختصاص بخشی از فضای خود به موضوع «توقف جنگ» و فرستادن نامه‌های الکترونیکی برای میلیون‌ها نفر حضور رسانه‌ای قدرتمندی را به نمایش گذاشتند.

این هنگام که سازمان ایالات متحده با تجهیزات نظامی پیشرفته، فتح زودهنگام و پیروزمندانه‌ای را جست‌وجو می‌کردند، ناگهان «صدای مردم» برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های مردان کاخ سفید و پنتاگون را به شکلی کم سابقه به مبارزه و طلبیدن انحصار رسانه‌ای آنان وارد فضای اینترنت به چالش کشاند. یکی از برگزارکنندگان تظاهرات وسیع مردم در لندن در این خصوص می‌گوید: «پنداری روح نهفت ضد جنگ در ویتم در بعضی این حرکت دمیده شده است. اما سوالی که از پس دیدن تصاویر این همایش‌های بزرگ آشنایی ضد جنگ اذهان را به خود مشغول می‌کند؟ این است که، چه کسانی «صدای مردم» را راهبری می‌کنند؟

اگرچه «جنگ عراق» در آخرین روز سال ۸۱ شمسی (۲۰ مارس ۲۰۰۳) آغاز شد، اما فعالیت‌های ضد جنگ، خیلی پیش از آن شکل گرفته و انسجام یافته بود. سازمان‌های غیردولتی و انجمن‌هایی که با موضوعات مربوط به صلح، حقوق بشر، جلوگیری از خشونت، مبارزه علیه جهانی سازی و موضوعات مربوط به سلاح‌های میکروبی فعالیت می‌کردند، شاید شامه تری نسبت به دیگر گروه‌ها شناخته می‌شوند. در ۲۳ و ۲۲ اکتبر (۳۰ و ۲۹ مهر ۸۱) هزاران نفر از تظاهرات کنندگان ضد جنگ با حامل پلاکاردهایی در خیابان‌های واشنگتن، سان فرانسیسکو، برلین و آمستردام، تگ‌هایی را که در ماه‌های بعد احتمال جدی شدن آن‌ها را می‌دادند، فریاد زدند. پس از آن، با انسجام یافتن این حرکت‌ها و تحلیل دوردیشانه آنچه از زبان سیاستمداران صادر می‌شد، اولین تظاهرات گسترده در اروپا در ۹ نوامبر ۲۰۰۲ (۱۸ آبان ۸۱) برگزار شد. تنها در شهر فلورانس ایتالیا

۱۵۰ هزار نفر در این تظاهرات شرکت کردند. در تاریخ ۱۰ دسامبر (۱۹ آذر ۸۱) سازمان‌های ضد جنگ تظاهراتی را در ۱۲۰ شهر ایالات متحده سازماندهی کردند. در یکی از این تظاهرات ضد جنگ و ضد آمریکایی، ده‌ها بابت که عکس کودکان بر روی آن نقش بسته بود در جلوی ساختمان دولت فدرال در «واشنگتن» قرار داده شد. بسیاری از هنرمندان و شخصیت‌های مشهور نیز که به صورت افتخاری از اعضای سازمان‌های غیردولتی طرفدار صلح هستند به این اعتراضات ضد جنگ پیوستند. در تظاهرات گسترده سان فرانسیسکو که در آن صدها هزار نفر از مردم شرکت داشتند، در صف اول «جان بازر» خواننده، «مارتین ستین» هنرپیشه، یکی از رهبران سرخپوستان آمریکا و «کنشیش ویلیامز» یکی از معروف‌ترین شخصیت‌های مذهبی فعال در این گونه اعتراضات به چشم می‌خورد. ۱۸ ژانویه (۲۸ دی) موج دوم اعتراضات با شکل‌گیری ائتلاف‌های گسترده صلح و ضد جنگ آغاز شد. مانند تظاهرات فعالان اجتماعی در تلورید کلاو، تظاهرات ۵۰۰ هزار نفری در شهر واشنگتن، اجتماع ۸۰ هزار نفری در سان فرانسیسکو و اعتراضات مشابه در ایرلند، مصر، استرالیا، پاکستان و... از جمله این گروه‌های بزرگ ضد جنگ بود. بیشترین حجم اعتراضات در شهر ایالات متحده صورت گرفت.

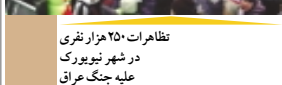
با این حال، با گسترده شدن حرکت‌های ضد جنگ، دستگیری فعالان اجتماعی نیز آغاز شد. در ۱۹ ژانویه ۲۰۰۳، (۲۹ دی ۸۱)، ۱۶ نفر از اعتراض کنندگان از بالای توده‌های پارک «فایت» در نزدیکی کاخ سفید گذشتند و پس از شکستن خطوط فشرده پلیس، دستگیری می‌شوند. پس از آغاز دستگیری‌ها، شکل اعتراضات نیز متفاوت می‌شود. چند تن از دستگیر شدگان از اعضای فعال «صلح سبز» معروف بودند. حرکت‌های نمادین نیز شکل جدیدی به خود گرفت. در بسیاری از این اعتراضات، افراد با پوشیدن مژگوم و پانداژ کردن دست و پای خود و خوابیدن در خیابان، تبعات فجاج انسانی در جنگ را خاطر نشان می‌کردند. در یک حرکت هماهنگ در چهارم فوریه (۱۵ بهمن) فعالان صلح در جلوس شرکت انگلیسی بریتیش پترولیوم با وصل کردن دست‌های خود به وسیله لوله‌های بی‌روی سی و خوابیدن بر روی زمین، پلیس را مجبور به راه کردن لوله‌های مرفق کردن خود کردند. یک صد شهر در ایالات متحده در چنین حرکت نمادینی مشارکت کردند. فعالان صلح در همین روز در بیرون پارلمان استرالیا در کاتین، ایالتی را به هوافرستادند که روی آن نوشته شده بود «به صلح شانس دیگری بدهید». در تظاهرات گسترده بانصد هزار نفری در نیویورک (۱۵ فوریه ۲۶ بهمن) «دنی گلادور» هنرپیشه محبوب و مشهور سیاهپوست آمریکایی طی سخنانی جنگ را محکوم کرد.

با آغاز جنگ، این گونه حرکت‌های اعتراضی پیش از پیش گسترده شد. تحرکات مردمی ضد جنگ آنچنان گسترش یافت که همه حوزه‌ها را تحت تأثیر قرار داد. روز نحوی که وقتی «مایکل مور» سینماگر آمریکایی در روز دوم فروردین (۲۳ مارس ۲۰۰۳) برای گرفتن جایزه اسکار خود به روی سن رفت، با صدای بلند در پیش چشم جهانیان گفت: «بوش از خودت خجالت بکش!» و سپس وی را به اینکه رئیس جمهوری تقلبی است که در یک انتخابات تقلبی به پیروزی رسیده، متهم کرد. و چشم جهانیان به صحنه تلویزیون خیره ماند!

اینها تنها گوشه‌های اعتراضات جهانی ضد جنگ بود. با وجود این، در حالی که جامعه مدنی جهانی چنین واکنشی را به موضوع صلح، جنگ و الزامات آن نشان می‌داد، در تهران حداکثر چند هزار نفر در یک تظاهرات ضد جنگ شرکت کردند! جامعه مدنی ایران نیز در میانه این خیزش گسترده، جایی برای خود دست و پا نمی‌کند و از پیگیری یک دغدغه جهانی و امی‌ماند.

دلیل مهم حضور گسترده مردم جهان در تظاهرات ضد جنگ، این بوده که سازماندهی کننده هیچ‌یک از این اعتراضات گسترده، حکومت نبوده‌اند. در اروپا برخلاف ایران) سازمان‌های سیاسی و نهادهای مدنی، از جمله انجمن‌های اولیا و مربیان، سازمان‌های غیردولتی، اتحادیه‌ها و... هدایت اعتراضات را به عهده داشته‌اند. (در سنت اروپایی، سازمان‌های سیاسی و نهادهای وابسته به آنها جزو جامعه مدنی به حساب می‌آیند). در آمریکا نیز نهادهای صبح مدنی و بنیادهای غیرانتفاعی سامان‌دهی حرکت‌های صبح را به عهده گرفته‌اند. به علت گستردگی این فعالیت و نیاز به هماهنگی‌های لازم برای چنین اقداماتی، اتحادها و ائتلاف‌های مهمی در میان این سازمان‌ها شکل می‌گیرد. ائتلاف‌هایی که هسته اصلی اعتراضات یاد شده فوق‌الذکر می‌شود.

به عنوان مثال، تظاهرات گسترده‌ای را که در روزهای نخست جنگ در انگلستان برگزار شد «اتحاد عدالت و صلح» (United for Peace and Justice) و رهبری می‌کند که به صورت یک چتر ملی طیف وسیعی از سازمان‌های مختلف مردمی را علیه جنگ گروه می‌آورد. در جلسه‌ای که ۲۵ اکتبر گذشته در شهر واشنگتن برگزار می‌شود، هفتاد سازمان غیردولتی کوچک و بزرگ موافقت نمودند که به این ائتلاف شکل دهند. آنها بیانیه‌ای را امضا کردند که در آن وظیفه‌شان در خصوص جنگی که در حال نطفه بستن است آمده بود: «عالیت تاحد متوقف کردن جنگ» این اتحادیه گروه‌های ملی، منطقه‌ای و محلی که به نوعی در این هدف با آنها شریک بوده‌اند را در بر می‌گیرد. تصمیمات در جلسات کمیته‌های هماهنگی گرفته می‌شود. درهای این کمیته برای همه سازمان‌ها و گروه‌های مردم باز است.

تظاهرات ۲۵۰ هزار نفری در شهر نیویورک علیه جنگ عراق

مایکل مور سینماگر آمریکایی در روز ۲۲ مارس و در هنگام گرفتن جایزه اسکار در جلوی چشم میلیون‌ها نفر بیننده تلویزیونی انتخابات ریاست جمهوری بوش را تقلبی خواند و خطاب به وی گفت: «بوش! خجالت بکش»

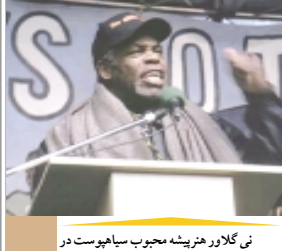
تظاهر کنندگان ضد جنگ در یکی از خیابان‌های شهر واشنگتن روی زمین خوابیده‌اند. در این تظاهرات پلیس چند ده نفر را بازداشت کرد. (۲۱ مارس ۲۰۰۳)

تظاهرات ده‌ها هزار نفری مردم در آنکارا، ترکیه. چند ساعت بعد از این تظاهرات قرار بود اعضای پارلمان ترکیه برای تصمیم‌گیری در مورد اجازه دادن به آمریکا برای استفاده از خاک ترکیه در حمله به عراق تشکیل جلسه بدهد. (۲۱ مارس ۲۰۰۳)

تظاهرات دوستان هزار نفری در شهر سان فرانسیسکو (۱۶ فوریه ۲۰۰۳)

نی گلادور هنرپیشه محبوب سیاهپوست در اجتماع بانصد هزار نفری مردم سخنرانی می‌کند.

چالش «جامعه مدنی» با «جنگ سالاران»

این ائتلاف و ائتلاف‌های مشابه دیگر سازمان‌های جامعه مدنی، راه‌های مختلفی را برای مقابله با جنگ به نظر می‌گیرند و برنامه خود را اعلام می‌کنند. نگاهی به برنامه زمان‌بندی شده «ائتلاف» فوق و تاریخ اعتراضاتی که در قسمت قبل آمد، نشان می‌دهد که امواج خشمگین مردم چگو که در خیابان‌ها سازمان‌دهی می‌شوند، در میان انجمن‌هایی که در این ائتلاف حضور دارند تشکل‌هایی فعال در زمینه، خلع سلاح، زنان، حقوق بشر و صلح، ضد جهانی سازی، اتحادیه‌های محلی، مبارزه با فقر و... به چشم می‌خورند. این ائتلاف، مردمی برای صلح اگر در آغاز با ۷۰ گروه آغاز به کار کرد در ادامه از حمایت ۱۹۲ سازمان، انجمن و تشکل‌های مردمی بهره‌مند شد. برخی از این گروه‌ها خود شبکه‌هایی بودند که هواداران و اعضای فراوانی داشتند. برخی از گروه‌های عضو نیز مانند صلح سبز، احزاب سبز، کلیسای مسیحیان، شبکه صلح زنان، شورای کلیسای شهر نیویورک و انجمن مطالعات سیاسی سازمان بین‌المللی جامعه‌شناسان از هواداران بسیار زیادی برخوردار هستند.

سازمان‌های غیر دولتی فعال در زمینه صلح علاوه بر فعالیت‌هایی که در قالب ائتلاف‌های یاد شده و سازمان‌دهی مردمی انجام داده‌اند، خود نیز به ایجاد مکانیسم‌های مختلفی برای بیان نظر و احساسات هواداران خود نسبت به موضوع جنگ، خشونت و تبعات انسانی آن به عنوان یک دغدغه انسانی مبادرت کرده‌اند.

به عنوان مثال، انجمن بین‌المللی فیزیکدانان برای جلوگیری از جنگ هسته‌ای (IPPNW) در سایت اینترنتی خود دو «عمل» را برای مخالفت با جنگ در معرض مخاطبان خود قرار داده است. اول، نوشتن نامه برای اعضای پارلمان‌ها و دوم نامه به شورای امنیت سازمان ملل. اطلاعات بیشتر در این زمینه برای مخاطبان در صفحات بعدی سایت در نظر گرفته شده است. انجمن آمریکایی Global Exchange که در ائتلاف یاد شده شرکت دارد، در سایت اینترنتی خود با ایجاد مکانیسمی تحت عنوان «۱۰ راه برای متوقف کردن جنگ در عراق»، قسمتی دیگر از فعالیت‌های ضد جنگ ترویجی و آگاه‌سازی در سطح بین‌المللی را نشان می‌دهد. خلاصه‌ای از این ۱۰ روش به شرح زیر است:

۱- تلفن و فاکس به کاخ سفید برای بیان مخالفت نسبت به جنگ. توضیح: اگر چه گنگره آمریکارای به حمله عراق داده است و اگر چه این بیانگر شکاف عمیق با مردم است اما هنوز

راه‌هایی برای کاهش این شکاف وجود دارد. پس با شماره... تماس بگیرید و نظر خود درباره شماره... فاکس کنید.

۲- نوشتن نامه به سردبیر روزنامه‌های محلی و بیان مخالفت خود با جنگ (این نامه‌ها نباید بیشتر از سه پاراگراف باشد).

۳- فرستادن نامه الکترونیکی برای دوستان خود تا به این حرکت پیوندند.

۴- پیوستن به بسیج ملی برای متوقف کردن جنگ.

۵- پخش نامه و بیانیه درباره اینکه چرا مردم باید جنگ را متوقف کنند.

۶- سازماندهی اعتراضات محلی.

در ۱۰ دسامبر، سازمان‌های ضد جنگ

تظاهراتی را در ۱۲۰ شهر ایالات متحده

سازماندهی کردند... در تظاهرات

سان فرانسیسکو، صدها هزار نفر از مردم

شرکت داشتند... ۱۸ ژانویه موج دوم

اعتراضات با شکل‌گیری ائتلاف‌های

گسترده صلح آغاز شد

۷- برگزاری کنفرانس در میان گروه‌های کوچک.

۸- آموزش خود و افراد خانواده و دوستان و ارائه اطلاعاتی در خصوص جنگ، صدام و اهداف ایالات متحده.

۹- نصب پلاکارد در مکان‌های عمومی، حتی اگر بدانید بعد از چند ساعت پلاکارد برداشته می‌شود اما مطمئن باشید در همان چند ساعت تأثیر خود را خواهد داشت.

۱۰- برقراری ارتباط با گروه‌های محلی دوستدار صلح، آنها به شما ایده خواهند داد...

با چنین فعالیت‌های تدریجی و آگاه‌سازی بر حجم و دامنه‌داری است که برخلاف تبلیغات رسمی سازمان‌های دولتی و یا تمایل به دولت آمریکایی و اروپایی که به ترویج عمومی برای پیوستن به طرفداری از جنگ می‌پردازند، مردم راه دیگری در پیش می‌گیرند و از یک شکاف عمیق و جدی خبر می‌دهند. بعد از ماجرای مبارزات ضد جهانی سازی در سبائیل آمریکا و جنوای ایتالیا و پس از آن حوادث کنفرانس ضد تبعیض نژادی در دوران آفریقای جنوبی، این بار جامعه مدنی در قالب سازمان‌های غیر دولتی، گروه‌های محلی، ائتلاف‌های منطقه‌ای و... نسبت به یک واقعه انسانی موضع‌گیری می‌کنند و به بسیج مردمی و آگاه‌سازی عمومی می‌پردازند. فعالین صلح در این راه از پیشرفته‌ترین و البته تأثیرگذارترین روش‌ها سود می‌جویند و نشان می‌دهند سازمان‌های جامعه مدنی و به خصوص سازمان‌های غیر دولتی که اساساً یکی از فرزندان پدیده جهانی سازی هستند، چگونه به ضد خاستگاه‌های خود می‌شوند و آگاهی جهانی را به سرعت منتقل می‌کنند. «صدای مردم» این بار نه از کانال CNN و FOX و ABC و... بلکه از «جامعه مدنی» به گوش می‌رسد و اگر چه نمی‌تواند به متوقف کردن جنگ کمک کند، اما با نوراندازی به آنچه در جنگ می‌گذرد و بر مردم کردن اهداف و نیات باینان جنگ، هزینه‌های روانی آن را به مقدار بسیاری افزایش می‌دهد.

این سوی دنیا در ایران اما، جامعه مدنی و سازمان‌های آن در سکوتی دنباله‌دار به «صلح»، «جنگ» و «خشونت» اندک توجهی نمی‌کنند. تغییر این سکوت، فریبه و نزاری جامعه مدنی ایرانی نسبت به تحولات بین‌المللی و دغدغه‌های جهانی و البته کشاکشی که با حوزه‌های دیگر دارند - را مشخص می‌کند. فرایندی که پرداختن به آن خود مجال مفصلی دیگری می‌خواهد...

